

Магістр 2 року навчання
факультету обліку і аудиту ХНЕУ ім. С. Кузнеця

ГРАДАЦІЯ РІВНІВ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ МАШИНОБУДІВНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Анотація. Розроблено методику, за допомогою якої можна виконати градацію досліджуваних підприємств за рівнем ефективності діяльності. Подано комплекс рекомендацій до підвищення рівня ефективності діяльності підприємства.

Аннотация. Разработана методика, с помощью которой можно выполнить градацию исследуемых предприятий по уровню эффективности деятельности. Представлен комплекс рекомендаций по повышению уровня эффективности деятельности предприятия.

Annotation. A technique for grading the enterprises under consideration in terms of their performance is developed. A set of recommendations to improve the enterprise efficiency is given.

Ключові слова: ефективність, підприємство, рівень, ефективність діяльності, комплексний аналіз, кластеризація, оцінка.

У нинішніх умовах високого рівня ентропії і конкуренції елементів економічної системи, величезна кількість внутрішніх і зовнішніх загроз суттєво впливають на розвиток підприємств. Це зумовило необхідність проведення досліджень, спрямованих на оптимізацію забезпечення й управління ефективністю їх діяльності. Оцінка рівня економічної ефективності є одним з найбільш важливих елементів у системі стратегічного управління підприємствами. Враховуючи сказане, дане дослідження є необхідним, своєчасним і актуальним, з огляду на недостатні дослідження градації рівнів ефективності діяльності підприємств.

Аналіз останніх досліджень та публікацій показав, що дослідженнями ефективності діяльності підприємства займалися вітчизняні та закордонні автори. Ніллі Енді, Адамс Кріс, Кеннерлі Майк [1] запропонували карту збалансованих показників для визначення успіху в бізнесі та управління ним. Ольше Нільс-Горан [2] також розробив практичні інструкції з використання сбалансованої системи показників. Також Шеремет А. Д. розробив методику комплексного аналізу ефективності діяльності підприємства. Але всі ці дослідження не вдовольняють вимогам дослідження автора. Так, у запропонованих методиках відсутнє розділення показників на функціональні складові. Також автор має труднощі, що пов'язані з недостатністю інформації, яка потрібна для розрахунку показників, які включено до запропонованих методик. А також за допомогою вже існуючих методик складно, або навіть зовсім неможливо, здійснити градацію рівнів підприємств за критерієм ефективності їх діяльності.

Метою статті є розробка методики визначення рівнів ефективності діяльності підприємства.

З огляду на те, що автору необхідно згрупувати досліджувані підприємства за корелюючими ознаками, при проведенні аналізу ефективності діяльності доцільно використати кластерний аналіз.

Для визначення рівня ефективності діяльності підприємства за допомогою кластерного аналізу включає в себе такі етапи:

1. Вибір підприємств-конкурентів.

2. Формування системи показників характеризують стан ефективності діяльності аналізованого підприємства і його конкурентів у динамічному аспекті.

3. Проведення кластерного аналізу.

4. Інтерпретація результатів кластеризації (відстежити пересування "міграцію" аналізованого підприємства по кластерах).

5. Розробка комплексу рекомендацій для підвищення рівня ефективності діяльності підприємства.

Вибір підприємств-конкурентів здійснюється дослідником залежно від обраних ознак і цілей аналізу. Наприклад, доцільно робити вибір залежно від територіальної ознаки, результативності діяльності, обсягів виробництва, сфери діяльності, рівня впровадження розробок НТП, рівня інвестицій і подібних цим ознакам. Загальна кількість підприємств-конкурентів повинна бути не менше 15 з урахуванням досліджуваного підприємства.

Система показників, яка розробляється для аналізу, повинна відповідати всім завданням дослідження. При знаходженні кількісних ознак системи показників розрахунок потрібно проводити не менше ніж за 4 періоди по кожному підприємству-конкуренту та досліджуваному підприємству.

Для того щоб визначити на якому рівні ефективності діяльності перебуває досліджуване підприємство автор використовує один із методів багатовимірної статистичного аналізу – кластерний аналіз.

Результати проведеної комплексної оцінки необхідно інтерпретувати відповідно до кластерів. Тобто, описати, в кластер з яким рівнем ефективності діяльності увійшло досліджуване підприємство. При цьому важливо відстежити "міграцію" підприємства по кластерах у динаміці.

У результаті отриманих результатів комплексної оцінки автор визначає рівень ефективності діяльності підприємства. Це допоможе спланувати і вибрати необхідний напрям розвитку підприємства. А так само, надати рекомендації з усунення можливих проблем.

© Зосімова А. В., 2013

Для проведення комплексної оцінки автором було обрано 15 українських підприємств, які є конкурентами в машинобудівній галузі. Серед них досліджуване підприємство ВАТ "Краснолуцький машинобудівний завод".

До розробленої системи були знайдені кількісні ознаки показників у динаміці за період з 2008 по 2011 рік по кожному із п'ятнадцяти підприємств. І на підставі цієї системи було проведено кластерний аналіз підприємств за рівнем ефективності діяльності.

За результатами проведеної кластеризації було виділено два кластери, з високим і низьким рівнями ефективності діяльності. Досліджуване підприємство ВАТ "Краснолуцький машинобудівний завод" (підприємство № 5 на рис. 1) станом на 2011 рік увійшло в кластер з низьким рівнем ефективності діяльності.

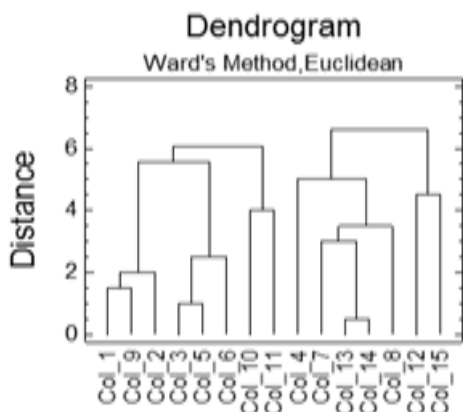

Рис. 1. Дендрограма, що відображає стан ефективності діяльності підприємств машинобудівної галузі України

ВАТ "Краснолуцький машинобудівний завод" мав певні проблеми з ефективністю діяльності, тому увійшов до другого кластера з нестійким рівнем ефективності діяльності. Тому слід розглянути більш детально кожен кластер і причини, з яких підприємства увійшли до них. Так, на підприємствах другого кластера збільшився обсяг поточних зобов'язань. Окрім того негативно на ефективність діяльності підприємства вплинуло збільшення кредиторської заборгованості за товари роботи та послуги. До того ж, на підприємствах кластера збільшився рівень дебіторської заборгованості. Однак підприємства кластера збільшили вартість виробничих запасів. Тобто підприємства збільшують об'єми випуску продукції. Це підтверджує зростання готової продукції порівняно з попереднім періодом. Автор вважає, що саме це вплинуло на зниження рівня ефективності діяльності підприємств другого кластера. Подолання кризи та збільшення обсягу випуску продукції, все це є чинником, що впливає на ефективність діяльності підприємства.

Таким чином, для інтерпретації результатів економіко-математичного моделювання зображеної кластеризації на дендрограмі, автором подано таблицю.

Таблиця

Градація рівнів машинобудівних підприємств за критерієм ефективності, 2011 рік

Умовне позначення	Назва підприємства	Кластер, в який увійшло підприємство	
Со1 1	ВАТ "Турбоатом"	1-й кластер, з низьким рівнем ефективності діяльності	
Со1 2	ПАТ "Донецький машинобудівельний завод "Експеримент"		
Со1 3	ПАТ "ДонЕнергоЗавод"		
Со1 9	ПАТ "Коростенський завод хімічного машинобудування"		
Со1 5	ВАТ "Краснолуцький машинобудівний завод"		
Со1 6	ПАТ "Харківський машинобудівний завод "Світло Шахтаря"		
Со1 10	ПАТ "Одеський машинобудівний завод"		
Со1 11	ПАТ "Хартрон"		
Со1 4	ПАТ "Донецькірмаш"		2-й кластер, з високим рівнем ефективності діяльності
Со1 7	ВАТ "Петровський машинобудівний завод"		
Со1 8	ВАТ "Електромашина"		
Со1 12	ПАТ "Харківський тракторний завод ім. Орджонікідзе"		
Со1 13	ПАТ "Дніпрополімермаш"		
Со1 14	ПАТ "Артемівський машинобудівний завод"		
Со1 15	ВАТ "Свердловський машинобудівний завод"		

Для наочності проведеного аналізу слід представити у вигляді рис. 2 "міграцію" ВАТ "Краснолуцький машинобудівний завод" за рівнями ефективності діяльності протягом досліджуваних періодів.

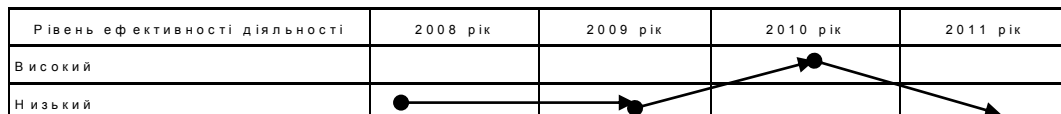

Рис. 2. "Міграція" ВАТ "Краснолуцький машинобудівний завод" за рівнями ефективності діяльності за 2008 – 2011 рр.

У 2008 році ВАТ "Краснолуцький машинобудівний завод" перебував на низькому рівні ефективності діяльності. При цьому в 2009 р. рівень ефективності діяльності залишився таким самим. А в 2010 р. підприємство увійшло до кластера з високим рівнем ефективності діяльності. Але в 2011 році рівень ефективності діяльності знизився знову.

Таким чином, проведений кластерний аналіз досліджуваного підприємства ВАТ "Краснолуцький машинобудівний завод" показав, що підприємство має досить нестійку позицію, через недостатню продуктивність праці та фондівдачу і це знаходить своє відображення у рівні ефективності його діяльності. У подальших дослідженнях проведену кластеризацію підприємств необхідно перевірити за допомогою використання штучних нейронних мереж.

Наук. керівн.: Іващенко Г. А.

Література: 1. Нилли Энди. Призма эффективности: карта сбалансированных показателей для измерения успеха в бизнесе и управлении / Нилли Энди, Адамс Крис, Кеннерли Майк ; пер. с англ. – Днепропетровск : Баланс-Клуб, 2003. – 400 с. 2. Ольве Нильс-Горан. Оценка эффективности деятельности компании / Ольве Нильс-Горан, Жан Рой, Мангус Ветер ; пер. с англ. // Практическое руководство по использованию сбалансированной системы показателей. – М. : Издательский дом "Вильямс", 2003. – 304 с. 3. Отенко И. П. Формирование методики оценки эффективности деятельности предприятия / И. П. Отенко, А. А. Иващенко // БИЗНЕС ИНФОРМ. – 2009. – № 12 (2). – С. 160–163. 4. Костенко С. А. Сравнительный анализ существующих технологий оценки эффективности предприятий / С. А. Костенко // Научный вестник университета им. В. И. Вернадского. – 2012. – № 4 (42). – С. 241–248.